

ממה שנאמר 'לך', שרק תרומה הראויה לאכילת הכהן אסור לטמאה (מהר"ט אלגאזי בכורות מג, ב מדפי הרמב"ן, ע"פ גמ' שם ל, א). ולמרות שלאחר הפסח תהא מותרת מדאורייתא [לדעת רבי שמעון (להלן כה, ב) שהלכה כמותו, שחמץ לאחר הפסח מותר באכילה מדאורייתא], הדין נקבע לפי מצב החמץ בשעה זו, וכעת היא אסורה בהנאה וצריך להשבייתה (ראה משנת רבי אהרן א"ח ח, וראה מה שהוסיף לבאר שם).

נימא קסבר רבי יוחנן וכו', שמסתפק רבי זירא בביאור דברי רבי יוחנן, האם כוונתו שדוקא בשעה שישית מותר לרבי מאיר, אבל בשעות שקודם לכן אסור (פני יהושע, בישוב דעת רש"י מקושיות תוס' ד"ה נימא). ויש שפירש, שרבי זירא מצדד שמדברי רבי יוחנן מוכח שדוקא בשעה שישית מותר לרבי מאיר, ולא בשעות שקודם לכן, שאם לא כן היה רבי יוחנן כולל בלשונו, שהמחלוקת היא 'בשעת ביעור' [שלשון זו כוללת מהשעה הרביעית ועד לשעה השביעית], אבל 'שלא בשעת ביעור' לדברי הכל מותר [היינו משעה שביעית ואילך, וכמו שכתב רש"י (לעיל יב, ב) (צל"ח אות שא)].

והכלב יכול לאכלה. ויש עליה איסור חמץ, כיון שמתחילתה היתה ראויה למאכל אדם, וגם כעת היא עדיין ראויה לאדם, להחמיץ בה עיסות אחרות (ו"ו להלן יג, ב מדפי הר"ק, ושה"ש"צ תמב, כה). ■ וכך נפסק להלכה (שו"ע א"ח תמב, ב, ומשנ"ב שם).

מטמא טומאת אוכלין, שאוכל שהיה ראוי בתחילה לאדם, נחשב 'אוכל' כל זמן שלא נפסל לאכילת כלב [בניגוד לאוכל שמתחילתו אינו ראוי אלא לכלב, שאינו מטמא טומאת אוכלים] (ראה רש"י וראב"ד טומאת אוכלים ב, יד), או שנחשב אוכל משום 'מיגו', שכיון שנחשב אוכל לענין איסור חמץ [וכמו שנתבאר לעיל בסמוך], נחשב אוכל גם לענין קבלת טומאה (דובב מישורים, קכח, בדעת הרמב"ם שם, שאוכל שנפסל מאכילת אדם, אינו מקבל טומאה).

בכביצה – שאוכל פחות מכביצה אינו מטמא, ויש אומרים שגם אינו מקבל טומאה (ראה תוס' להלן לג, ב ד"ה לאימת).

ונשרפת עם הטמא בפסח, ומוכח שלדעת רבי יוסי מותר לטמא תרומה שאינה ראויה לאכילה, והוא הדין שמותר לטמא תרומת חמץ בשעה שביעית שאסורה באכילה מדאורייתא (רש"י), שהאיסור לטמא תרומה הוא רק בשביל שיהיה ניתן לקיים בה מצות אכילה (וכמבואר בביאורנו לעיל ע"ה ד"ה שאם), וסוברת הגמ' שתירומת חמץ בשעה שביעית פקעה ממנה מדאורייתא מצות אכילה (קובץ שיעורים אות עה).

שאני ההם דעפרא בעלמא הוא, שיש לומר שדוקא תרומה טמאה פקעה ממנה מצות אכילה, ולכן מותר לטמאה [וכמבואר לעיל בסמוך], אבל תרומת חמץ לא פקעה ממנה מצות אכילה, שאיסור החמץ הוא איסור חיצוני, אלא שבפועל אסור לאוכלה משום שאין כח למצות אכילתה לדחות את איסור אכילת חמץ (ראה קובץ שיעורים אות עה).

ורבי יוסי לטעמיה דאמר טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא, ולכן שתי חתיכות הבשר ששורפן יחד הן טמאות מדאורייתא, והיינו כדעת הסוברים שאוכלים מטמאים אוכלים מהתורה בקדשים, אבל רבינא שסובר שגם בקדשים אין אוכלים מטמאים אוכלים, מוכרח לפרש את משנתנו כדעת ריש לקיש שרבי חנינא העיד שמותר להוסיף טומאה לבשר שכבר טמא

הפיגול והנותר והטמא וכו'. זהו המשך ההוכחה של רבי יוסי שאסור לשרוף תרומה טהורה בערב פסח (כמבואר ברש"י להלן ד"ה הפיגול ונותר), ואמנם רבא לא היה צריך להביא כאן בדריים אלו, אלא שמביא את הברייתא בשלימותה (פני יהושע, בביאור רש"י כאן).

בית שמאי אומרים אין נשרפין כאחת, לפי שברשיפתם כאחת יהפכו הפיגול והנותר – שטומאתם מדרבנן – לטמאים מדאורייתא (רש"י), והיינו לדעת הסוברים שאוכל מטמא אוכל מדאורייתא, או באופן שיש כאן אוכלים ומשקים המטמאים זה את זה מדאורייתא (צל"ח אות מח).

רבי יוסי לא אדעתיה דהוא סבר וכו'. שכשהיו עוסקים בבית המדרש בעדותם של רבי חנינא ורבי עקיבא [בדין שימור קדשים טמאים], היו עוסקים גם בדברי רבי אליעזר ורבי יהושע [בדין שימור תרומה], משום שביסוד דינם הם עניינים הנלמדים זה לזה, ולכן ניתן לפרש את דברי רבי מאיר שאמר 'מדבריהם למדנו' בשני אופנים (פני יהושע, וראה שם, שיתכן שהאמוראים ידעו את מה שלא ידע רבי יוסי שהוא 'בר פלוגתא' של רבי מאיר, משום שהדבר תלוי בנדון איך להבין את דעת רבי מאיר, וכמו שמצינו בגמ' בכורות [לג, ב]).

שאני ההם דאיכא הפסד חולין, שהאיסור לטמא תרומה זו [שהיא הולכת לאיבוד] בידיים אינו אלא מדרבנן, והתירוהו במקום הפסד (פני יהושע לעיל ע"ה).

איכא הפסד דעצים, שצריך לעשות מדורה אחת לטמאה ומדורה אחרת לטהורה (רש"י), שסובר רבי מאיר שאין ביעור חמץ אלא שריפה (צל"ח לעיל יד, א אות ב, וראה בביאורנו שם ד"ה אמר). ויש מפרשים, שחובת השריפה היא מדין התרומה, שכשם שתרומה טמאה טעונה שריפה, כך תרומת חמץ שעומדת לאיבוד טעונה שריפה (שירת דוד, בישוב קושיית הקובץ שיעורים על הסוברים שביעור חמץ בשריפה רק אחר שעת איסורו).

אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן מחלוקת בשש וכו'. עד כאן דנה הגמ' בדברי ריש לקיש, ומכאן ואילך מביאה הגמ' את דברי רבי יוחנן [שהם מעין הביאור שהציעה הגמ' בתחילת הסוגיא, כמובא בביאורנו לעיל יד, ב ד"ה נימא]. ושלשה חילוקים בין רבי יוחנן לריש לקיש, בדעת רבי מאיר: [א] בביאור מה שאמר 'מדבריהם למדנו', שלרש לקיש למד כן מדברי רבי אליעזר ורבי יהושע, ולרבי יוחנן למד כן מדברי רבי חנינא. [ב] ביסוד דין ההיתר לטמא תרומה טהורה בשריפתה בערב פסח, שלרש לקיש הוא משום שהתרומה עומדת לאיבוד, ולרבי יוחנן הוא משום שחל עליה איסור. [ג] בזמן ההיתר, שריש לקיש לשיטתו שגדר ההיתר משום שהתרומה הולכת לאיבוד, וממילא מותר גם קודם השעה השישית, כאשר ידוע שלא יהיו אוכלים לתרומה זו [ובאופן שחיפש אנשים שיאכלוה ולא מצא (פני יהושע)], ואילו רבי יוחנן לשיטתו שגדר ההיתר משום שחל עליה איסור, ולכן אין זה אלא בשעה שישית. אכן, בדעת רבי יוסי לא נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש, שלדעת כולם הוא סובר שמותר לטמא תרומה רק בשעה השביעית שאסורה מדאורייתא (ראה רש"י ד"ה נימא, וצל"ח לעיל יד, א אות יד).

אבל בשבע דברי הכל שורפין, שכיון שהיא אסורה באכילה מדאורייתא, הרי היא כמו תרומה טמאה שמותר לחזור ולטמאה (רש"י), למרות שהתרומה עצמה טהורה ואין כאן אלא איסור חיצוני של חמץ, כיון שהאיסור לטמא תרומה נלמד מהפסוק (במדבר יח, ח) "הנה נתתי לך את משמרת תרומתי", ודרשו חז"ל